

Från fruktan till fred

- USA: s roll i förverkligandet av "Good Friday" avtalet

Karl Fredrik Svensson
Johannes Carlberg

Abstract

Under mer än 800 år har en bitter konflikt utkämpats mellan främst Irland och Storbritannien. De senaste 50 åren har denna konflikt primärt handlat om Nordirlands varande eller icke varande i unionen med Storbritannien. Den komplexa historien till trots kunde ett avtal tecknas mellan de inblandade parterna 1998. Denna uppsats fokuserar främst på USA som inbegrips i konflikten i början på 90-talet, först som 3:e part och senare som medlare. Frågan författarna ställer sig lyder: Hur såg USA:s agerande som tredje part i förhandlingarna ut, hur påverkade detta agerande desamma, och hur kan detta förklaras med hjälp av teorier kring medling och konfliktlösning? Uppsatsens slutsatser dras utifrån den fallstudie som genomförs med hjälp av medlings- och konfliktlösningsteoretiska ramverk. Dessa slutsatser gör gällande att USA:s främsta påverkan på förhandlingsprocessen tog sig uttryck i dess förmåga att förändra de inblandades uppfattningar och bilder av varandra.

Medling, Nordirland, Konfliktlösning, USA, Contingency Model, Asymmetrisk konflikt, The Good Friday Agreement

Innehållsförteckning

1	Syfte	1
2	Forskningsprocessen.....	2
2.1	Problemformulering.....	2
2.1.1	Problemområde.....	2
2.1.2	Frågeställning.....	3
2.2	Metod.....	3
2.2.1	Fallstudie.....	4
2.2.2	Fokus och struktur.....	4
2.2.3	För- och nackdelar.....	4
2.3	Teori.....	5
2.3.1	Ontologi och epistemologi.....	5
2.3.2	Operationalisering.....	6
2.4	Material.....	7
2.4.1	Primärmaterial.....	7
2.4.2	Sekundärmaterial.....	7
2.4.3	Källkritik.....	8
3	Teoretiska ramverk och historisk contextualisering.....	9
3.1	Operationalisering av medlingsbegreppet.....	9
3.2	Medlingsteoretiska modeller.....	10
3.2.1	Part, 3:e part och medlare.....	11
3.2.2	Asymmetrisk konflikt.....	11
3.2.3	The Contingency Model.....	12
3.3	Konflikten i dess historiska kontext.....	14
3.3.1	"Den första kolonin".....	14
3.3.2	Från Cromwell till IRA.....	15
3.3.3	Irland blir självständigt.....	15
3.3.4	The Troubles.....	17
3.3.5	The Good Friday Agreement.....	17
4	Analys.....	20
4.1	En asymmetrisk konflikt?.....	20
4.2	Analys av "The Contingency Model".....	22
5	Slutsats.....	24
	Referenser.....	25

1 Syfte

Nordirland har under de senaste åttahundra åren varit navet i en konflikt som rasat på de brittiska öarna alltsedan kung Henrik II år 1169 satte ut för att lägga den irländska ön under sig som Storbritanniens första koloni. Denna händelse blev startskottet på ett komplicerat förhållande mellan grannar, kolonisationsator och koloniserad, ockupant och ockuperad som ännu till denna dag inte har funnit en för alla parter tillfredsställande och långvarig lösning. Irland brukar räknas som Storbritanniens första egentliga koloni och det är nu också en av de sista som det brittiska imperiet ännu inte helt har släppt taget om. Just denna koloniala konflikt har visat sig särskilt besvärlig då de som känner tillhörighet med den brittiska kronan fortfarande är i knapp majoritet i området som sedan 1921 kallas Nordirland. Detta gör ett tillbakadragande från britternas sida mindre självklart. Samtidigt har ett gerillakrig utkämpats de senaste 35 åren vilket har skapat mycket bitterhet och hat, vilket även detta har försvårat en brittisk reträtt.

Trots konfliktens enorma komplexitet så skedde det en form av genombrott i och med förhandlingarna 1998 som sedermera kom att leda fram till "The Good Friday Agreement". Det är just denna period i konfliktens snåriga historia som vi fastnade för och som vi kände oss lockade av att studera djupare och mer ingående. Vid dessa förhandlingar närvarade för första gången på allvar en 3:e part/medlare i form av USA som aktivt deltagande i konflikten. Just det faktum att konflikten har utmärkt sig genom sin frånvaro av extern inblandning i konfliktlösningsprocessen har gjort att vi ytterligare har valt att fokusera på USA:s roll i och påverkan av konflikten. Med anledning utav att dessa förhandlingar inte bara kom till stånd utan även resulterade i ett konkret avtal blir också USA:s inblandning i form av ett trendbrott gentemot tidigare förhandlingar pertinent. Vårt intresse rörande detta väcker vissa frågor, främst i form av: Var USA:s inblandning i konflikten av avgörande betydelse för att ett avtal av denna karaktär skulle kunna bli verklighet? På vilket sätt agerade USA för att främja ett närmande mellan de båda inbegripna parterna? Finns det vissa utmärkande drag vad gäller USA:s roll som 3:e part/medlare, vilka kan ha färgat denna konfliktlösningsprocess? Hur påverkade USA:s specifika förhållande till var och en av de båda parterna deras agerande och engagemang i förhandlingarna? Påverkades deras agerande som 3:e part av deras roll som nära allierad med Storbritannien och dess diasporaförhållande till Irland?

Syftet med studien blir således att med hjälp av befintlig teoribildning kring konfliktlösning och medling söka de svar som ovan ställda frågor kräver. För att på så vis om möjligt skapa större förståelse för och bringa klarhet i vad förhandlingarna som ledde fram till "The Good Friday Agreement" innebär utifrån ett konfliktlösnings- och medlingsperspektiv.

2 Forskningsprocessen

I detta kapitel ämnar vi först och främst redogöra för den forskningsprocess som ska komma att ligga till grund för denna uppsats. De huvudsakliga delarna av denna process utgörs till att börja med av en introducerande problemformulering, där vi närmare preciserar vår specifika frågeställning, varför vi har valt den, hur vi avser att angripa densamma, vad den innebär i fråga om avgränsningar och hur den kan kontextualiseras. Vidare ska vi redogöra kort för våra teoretiska ståndpunkter samt för vilken kunskapssyn som vi finner lämplig i vårt arbete. Nästa avdelning kommer att behandla valet av metod vid genomförandet av uppsatsen. I denna del avser vi att redogöra för vilken typ av studie som vi har att göra med och vilka konsekvenser detta får för möjligheter till att dra fruktbara slutsatser och att generalisera. I den sista delen av det första kapitlet kommer vi att behandla vilken typ av material som kommer att ligga till grund för uppsatsarbetet, vilken typ av källor rör det sig om, hur dessa kan hjälpa oss att besvara frågeställningen alternativt vilka problem desamma kan komma att utgöra.

2.1 Problemformulering

Här följer en kort redogörelse där vi identifierar vårt problemområde och där vi sedan på grundval av detta formulerar vår konkreta frågeställning.

2.1.1 Problemområde

Under 1990-talet kom USA att involveras som tredje part i Nordirlandkonflikten då dåvarande presidenten Bill Clinton efter starka påtryckningar från den inhemska irländsk-amerikanska lobbyverksamheten i USA och i och med det kalla krigets slut, valde att ta upp förhandlingar med de olika parterna i konflikten. Clinton engagerade politiska rådgivare på hög nivå, så kallade ”senior advisors”, besökte Nordirland tre gånger på fem år, bjöd in nordirländska politiker från de båda lägren till Washington och övertalade tidigare majoritetsledaren i senaten att ta rollen som ledare av förhandlingarna mellan parterna (McGarry 2004, s.333 f.). Dessa förhandlingar kom sedermera att leda fram till vad som kallas ”The Good Friday Agreement”, ett avtal som innebar en nordirländsk parlamentarisk kammare, strukturerad i enlighet med maktdelningens många principer, med lagstiftande befogenheter. En avgörande punkt i avtalet var likaså att Nordirland

gavs en ökad grad av autonomi vad gäller beslutandet om framtida samhörighet med Storbritannien (*ibid.*). Tillämpandet av medling och införandet av en 3:e part vid förhandlingarna leder oss fram till vår huvudsakliga frågeställning.

2.1.2 Frågeställning

Denna frågeställning lyder som följer: Hur såg USA:s agerande som tredje part i förhandlingarna ut, hur påverkade detta agerande desamma, och hur kan detta förklaras med hjälp av teorier kring medling och konfliktlösning?

Frågeställningen håller en relativt låg abstraktionsnivå, då problemområdet är tämligen snävt avgränsat. Vad som kan fastslås är att det i första hand kommer att röra sig om en teorianvändande studie, då vi bland annat kommer att tillämpa teorier kring medling och konfliktlösning. Studien kan komma att anta en viss teoriutvecklande karaktär, om de använda teorierna vid en prövning skulle visa sig otillräckliga, kan det eventuellt bli fråga om att försöka finna alternativa, utvecklande vägar. Kunskapen som kan utvinnas ur den här studien kan således komma att bero på utfallet av användningen av de befintliga teorierna. Antingen kan det genereras djupare kunskap om det som teorierna behandlar och framförallt om fallet i fråga eller så kan studien leda till att dessa teorier var för sig är otillräckliga för att nå den kunskap vi efterfrågar, i vilket fall en kombination av de olika teorierna kan vara fruktbar.

Frågeställningen antyder ett upplägg som ger uppsatsen en fallstudiekaraktär. Detta beroende på att studien behandlar ett specifikt geografiskt område, en specifik tidsperiod i konfliktens drygt 800 åriga historia och ett under denna period specifikt händelseförlopp. Det bör dock tilläggas att denna väldefinierade avgränsning inte får leda till att studien tas ur sitt sammanhang och tillskansar sig en närmast ahistorisk karaktär. Vid härledning av ställningstagande och åsikter hos de i konflikten deltagande parterna bör således deras respektive historiska kontexter tas i beaktande. I denna studie blir just kontextualisering ett nyckelbegrepp då konflikten inbegriper tre olika kulturer (anglosaxisk-protestantisk, irländsk-katolsk, amerikansk) med skilda historiska arv.

2.2 Metod

”Those seeking more universal generalizations may use different methods from those that seek more contextually specific levels of explanation” (Landman 2003, s.24).

Citatet ovan fångar tämligen väl huvudskälet till att vi har valt att genomföra vår uppsats i form av en fallstudie. Vårt primära syfte med arbetet är just att söka förklara det specifika kontextuella vad gäller denna fallstudie.

2.2.1 Fallstudie

Fallstudiemetodikens fördel gentemot mer omfattande komparativa studier är just de större möjligheterna att ta till godo de specifika omständigheter som råder för det aktuella studieobjektet (Landman 2003, s. 35). Detta menar vi är essentiellt för att möjliggöra djupare förståelse för de i konflikten inbegripna parterna i allmänhet och USA:s agerande i synnerhet.

Utformningen av vår fallstudie står närmast att jämföra med vad Eckstein kallar för en "Disciplined-Configurative" studie; det vill säga en teorianvändande studie vilken intresserar sig mer för fallet i sig och vilken vidare kunskap vi kan nå om fallet med hjälp av, för studien aktuella, teorier, än vilken förståelse för teorierna som sådana studien kan ge.

2.2.2 Fokus och struktur

I syfte att möjliggöra bedömningar av studiens externa validitet måste vi explicit avgränsa området för vår fallstudie. Kravet på fokusering tas upp av Alexander George och ges innebörden att tydligt framställa vad studien ska innefatta ("Fall av vad?"), närmare bestämt att precisera vilka gränser som dras upp av frågeställningen, viktigt är också att genom studien hålla sig inom detta avgränsade område. (Esaïasson et al., 2005, s. 174). Vår frågeställning ger oss följande: studiens fokus kommer att ligga på de förhandlingar som fördes mellan berörda parter under perioden 1992-98 och då främst den medling som USA i form av konfliktens tredje part inbegrep sig i.

Genom att anknyta det ovan avgränsade och definierade området till aktuell och relevant teoribildning ges studien vägledning till lämplig strukturell uppbyggnad. Avgränsningen innebär således för oss en aktualisering av teoribildningar kring området för konfliktlösning, inom vilket medling figurerar som en underkategori.

Kraven på fokus och struktur för oss närmre vad som av Lundquist formuleras som en kvalitativ studie och ger oss en tydlig definition av fenomenet; en fallstudie är i enlighet med "Disciplined-Configurative" en studie som fokuserar på ett bestämt fall och som syftar till att öka förståelsen för det utvalda fallet.

2.2.3 För- och nackdelar

Att en analys av ett bestämt fall underlättar för förändring, i fall av till exempel förändrade åsikter om utfallet för olika hypotesers validitet, skänker studier av denna karaktär en analytisk öppenhet som är svår att uppnå genom komparativa studier med större, mer omfattande kvantitativa ambitioner. Möjligheterna att revidera eventuella ställningstaganden kring olika variablers betydelse är med andra ord mer generösa. Denna analytiska öppenhet belyser även den praktiska aspekten av tillämpandet av fallstudie som metod, den tillåter djupare studier och koncentration på ett specifikt fall samtidigt som det finns utrymme för förändring.

Såväl hantering som fokusering av den aktuella frågeställningen underlättas således av det upplägg som en fallstudie innebär (föreläsning nr. 4 Gustavsson, 25/1).

Fallstudiens externa validitet, det vill säga möjligheterna att generalisera utifrån de slutsatser som dras av studien, begränsas dock av det faktum att studien endast inbegriper ett, eller ett fåtal, objekt. Det föreligger alltså ett positivt orsakssamband mellan antalet studieobjekt och den inneboende styrkan hos de slutsatser som kan dras utifrån den genomförda analysen, desto fler objekt som omfattas av studien i fråga desto större generaliseringsgrad kan resultatet anses åtnjuta (Landman 2003, s. 24). Som vi tidigare påtalat gör det specifika fallets kontext att ytterst få andra fall passar in på de förutsättningar som måste uppfyllas för att resultatet ska äga giltighet för fall, andra än det för studien aktuella.

Ytterligare problematik kan tillskrivas det faktum att snedvridna operationaliseringar får större konsekvenser för en fallstudie än för övriga studier då en kvantitativ studie innehåller ett större antal variabler vilket inte gör studien fullt så beroende av en enskild variablers resultat. En studie som koncentrerar sig på att gräva sig djupare in i ett fall blir därav mer sårbart för eventuella mätfel.

2.3 Teori

”ontology establishes what is knowable, epistemology how it is knowable” (Landman 2003, s.16).

Syftet med studien är i huvudsak förklarande, vi ämnar som sagt förklara USA: s agerande vid förhandlingarna på Nordirland 1998. Vi vill också förklara hur USA: s medverkan i fredsprocessen påverkade utgången av densamma. Just en förklarande ansats kan ofta anses vara ett tecken på att uppsatsen bekänner sig till ett positivistiskt vetenskapsideal. Den så kallade förklarande skolan med avseende på ontologiska och epistemologiska ställningstaganden i realismens och objektivismens läger brukar tillskrivas den positivistiska vetenskapsteorin (Lundquist 1993, s.67).

2.3.1 Ontologi och epistemologi

I och med att denna studie kan sorteras in under den förklarande skolan intar vi en mer realistisk-ontologisk och objektivistisk-epistemologisk position. Med detta menar vi närmare att det står att finna en verklighet som existerar mer eller mindre oberoende av forskaren och kring denna verklighet kan studier bedrivas. Det bör dock tilläggas att vi inte menar att en fullständigt objektiv forskning är möjlig att genomföra. Perceptioner är, enligt vår uppfattning, något högst personligt och subjektivt som påverkar forskarens val av forskningsområde, vilka frågor som formuleras och hur forskningsprocessen utformas. Detta påverkar i sin tur forskningens operationalisering och till syvende och sist även vilka resultat som

nås och hur dessa tolkas. Objektiviteten ligger istället i att presentera vilka val som görs, varför de görs och, i möjlig mån, vilka andra val som möjligtvis skulle kunna göras. Detta är av yttersta vikt för att andra forskare ska kunna bedöma, värdera och rekonstruera den forskning som bedrivits och för att forskningen som sådan ska kunna betraktas som ett bidrag till en ökad förståelse och fördjupad kunskap kring de fenomen som studierna omfattar. Intersubjektivitet är med andra ord en grundläggande förutsättning för att väga upp den problematik som bristen på objektivitet medför (Lundquist 1993, s. 52-54; Esaiasson et al. 2005, s. 23 f.).

Den realistiska prägeln på arbetet som ges uttryck genom att vi söker beskriva och förklara verkligheten tyder främst på tillämpandet av empirisk teori på operativ nivå. Det är med hjälp av empiriska iakttagelser och teorier som arbetets frågeställning skall beskrivas, förklaras och besvaras.

2.3.2 Operationalisering

Först och främst så gäller det här att identifiera studiens mest centrala begrepp. Dessa torde i huvudsak vara medling, konfliktlösning, 3: e part, medlare, konflikt och parter. En konflikt definieras av Peter Wallensteen på följande vis: ”det är en situation där minst två parter vid samma tidpunkt vill tillgå samma knappa resurs”. Ett fruktbart tillvägagångssätt för att operationalisera det teoretiska begreppet konfliktlösning skulle kunna vara att använda sig av Wallensteens redan fastställda definition som lyder: ”En social situation i vilken de väpnade parterna i en (frivillig) överenskommelse beslutar sig för att fredligt leva med, och/eller lösa, sina grundläggande motsättningar och fortsatt upphöra att använda våld gentemot varandra” (Wallensteen 2005, s.50). Utifrån denna definition av konfliktlösning bör även begrepp som ”fredligt”, ”våld” och ”motsättningar” närmare preciseras. De två begreppen ”fredligt” och ”våld” kan anses vara sammanlänkade i det här fallet då de två typer av våld och fred som vanligen används brukar nämnas i samma andetag. Strukturellt våld kan anses råda under den negativa freden då det direkta våldet lyser med sin frånvaro, medan positiv fred indikerar att det strukturella våldet inte existerar. Det är på detta sätt som man lämpligen bör gå tillväga vid operationaliseringen av den här typen av teoretiska begrepp för att kunna översätta dessa till empiriska iakttagelser. I denna del av processen är det av stor vikt att de relevanta teoretiska begreppen operationaliseras på ett adekvat sätt. Det är viktigt att begreppen som används verkligen mäter det som avses mätas. Detta är en aspekt som berör validiteten i operationaliseringsproceduren. Problematiken här grundar sig i att man inom forskningen använder sig av två olika nivåer vad gäller problemformulering och undersökning, dessa nivåer är dels den teoretiska dels den operationella. Svårigheten för forskaren ligger här i att översätta begreppen från den teoretiska nivån till den operationella utan att det sker en betydelseförskjutning (Esaiasson et al. 2005, s.61). Om inte detta nivåskifte lyckas i tillräcklig mån riskerar studien att uppvisa ett resultat som inte på ett korrekt sätt återspeglar det fenomen som författaren i begynnelsen av forskningsprocessen åtog sig att analysera. Som en direkt konsekvens av validiteten i de operationaliserade begreppen kan resultatens

reliabilitet bedömas. Om validiteten kan ifrågasättas kan även reliabiliteten sättas på skam. Om mätningarna/analyserna som leder fram till uppsatsens resultat inte till fullo mäter det som avses mätas så tappar onekligen resultaten i relevans och därmed även i reliabilitet.

2.4 Material

”Det material som står till forskarens förfogande utgör en begränsning av hans möjligheter att med given teori och metod lösa det uppställda problemet” (Lundquist 1993, s. 107).

Material brukar traditionellt delas in i källor och bearbetningar där källor är ”kvarlevor som själva är en del av det som studeras” (föreläsning 8 Gustavsson, 7/2), bearbetningar är ”källor som bearbetats av andra” (*ibid.*). Vidare kan källor i sin tur delas in i primär- och sekundärmaterial.

2.4.1 Primärmaterial

Insamlandet av material kommer i första hand att kretsa kring litteratur som berör de teorier vi ämnar använda oss av för att härifrån härleda de för uppsatsen mest centrala begreppen, vidare gäller det att finna material som behandlar de begrepp som vi just har tagit upp för att på så vis kunna anknyta teorierna till empiriskt material. Huvuddelen av det inledande arbetet kommer att kretsa kring att kartlägga uppgiften och att särskilja vilka teorier som är av intresse och vilka begrepp vi därifrån kan härleda, litteraturen som behandlar dessa områden kommer alltså för denna del av studien vara att betrakta som primärkällor. För att öka förståelsen för de berörda parternas olika ställningstaganden kan även hemsidor med dagordningar och programförklaringar komma att aktualiseras som källor. Vi kommer även att använda oss av Sinn Fein ledaren Gerry Adams självbiografi ”A Farther Shore: Ireland’s Long Road to Peace” som kom ut i sin senaste upplaga 2005 och som förväntas kunna tillhandahålla värdefulla pusselbitar i vår strävan att kartlägga förhandlingarnas förlopp.

2.4.2 Sekundärmaterial

Vad gäller sekundärkällor så avser vi att med hjälp av dessa så gott som möjligt klarlägga händelseförloppet från det att förhandlingarna togs upp i början av nittonhundranittio-talet till och med det att överenskommelsen ratificerades av de berörda parterna. Den litteratur som ska hjälpa oss att kontextualisera Nordirlandskonflikten som exempelvis böcker angående IRA: s historia och artiklar som berör amerikanska influenser på den nordirländska fredsprocessen är att betrakta som sekundärmaterial då dessa är bearbetningar av återberättelser i olika former.

2.4.3 Källkritik

Målet är givetvis att källorna i möjligaste mån ska infria de källkritiska krav som ställts tidigare under kursen, främst då rörande tendens, närhet, i tid och rum, och oberoende. Med tendens avses huruvida författaren av en källa har ett intresse i att framställa sin sak på ett visst sätt framför ett annat, ett avsiktligt avvikande från en korrekt beskrivning av verkligheten. Frågan om närhet i tid och rum berör författarens rumsliga förhållande till fenomenet som beskrivs, var han närvarande eller har han/hon fått händelseförloppet beskrivet för sig, i vilket fall det rör sig om sekundärmaterial. Den tidsmässiga närheten är vad som ofta skiljer dagböcker från memoarer, då de senare ofta författas vid ett långt senare tillfälle än den förra. Oberoende anses en källa vara om möjligheter att bekräfta innehållet finns och om berättaren kan anses vara fri från yttre påverkan av någon form. Det senare av de två kraven på oberoende handlar dock i större utsträckning om att fastsälla i vilket sammanhang författaren är verksam och hur detta kan ha påverkat densamme, då en person helt fri från påverkan av sin omgivning inte hålls för att vara sannolikt (Esaïasson et al. 2005, s. 303 ff.).

Det ligger i sakens natur att alla källkritiska krav är svåra att uppfylla, med anledning av detta är det av stor vikt att ständigt ha dessa krav i minnet då källorna behandlas, i syfte att ådagalägga den problematik som behandlingen av desamma medför och samtidigt för att möjliggöra hanteringen av denna.

3 Teoretiska ramverk och historisk kontextualisering

Vi kommer i detta kapitel att närmare definiera begreppet medling samt presentera ett axplock av ett antal pertinenta modeller vad avser samtida medlingsteorier, vidare ämnar vi kontextualisera konflikten i sitt historiska sammanhang.

3.1 Operationalisering av medlingsbegreppet

”mediation involves 1, a relationship between two protagonists and a mediator, 2, behavior of some sort, within a context, and 3, the outcomes consequent to that behavior” (Bercovitch *et al.* 1996, s. 3).

I boken *Resolving International Conflicts* ges en rad definitioner av vad begreppet medling egentligen innebär. Författarna bestämmer sig dock för att enas kring och sammanfatta en lämplig definition av begreppet enligt följande:” [...] we see international mediation as a reactive process of conflict management whereby parties seek the assistance of, or accept an offer of help from, an individual, group, or organization to change their behavior, settle their conflict, or resolve their problem without resorting to physical force or invoking the authority of the law” (Bercovitch *et al.* 1996, s. 13). Denna definition belyser dikotomin inom konfliktforskning då en tydlig distinktion görs mellan begreppen medlare och 3: e part. I definitionen framgår kraven som ställs på en medlare att denne skall accepteras av de inblandade parterna. Detta till skillnad mot en 3: e part som kan intervensera mer godtyckligt och på eget bevåg utan de inblandade parternas direkta samtycke. Ovanstående definition kan vid en första anblick anses vara i vidaste laget, men vi anser att då medlingsprocessen är så pass ombytlig och öppen för förändringar, så är en relativt bred definition nödvändig för att kunna täcka in alla de former av medling som fenomenet under en process kan ta sig. Definitionen ger också vid handen att medling är en dynamisk och komplex social process som behandlar parter i en konflikt som vid varje fall inbegriper en unik uppsättning av social miljö, kontext, problem och medlare (Bercovitch *et al.* 1996, s. 13).

När kan då en konflikt anses vara mogen att ta steget in i förhandlingar under ledning av en medlare? I medlingslitteraturen brukar här fyra huvudsakliga faktorer lyftas fram. För det första så krävs det att konflikten har en lång, komplex

och oregerlig bakgrund. Vidare så ska de inblandade parternas egna ansträngningar ha nått en återvändsgränd. Parterna ska inte längre heller vara beredda på att möta ytterligare ekonomiska och mänskliga förluster. Till sist är det också en förutsättning att båda parterna är beredda att samarbeta, dolt eller öppet, för att om möjligt kunna komma till ett slut på konflikten (Bercovitch *et al.* 2002, s. 8).

För att medling ska kunna vara en del av konfliktlösningen ställde vi ovan kravet att parterna måste acceptera medlarens intervention i konflikten, vad vi inte nämnt är varför de mot varandra stridande parterna kan tänkas godta externa aktörers involvering. Ett skäl kan vara att parterna har en ömsesidig tro på att medlingen som sådan kan föra förhandlingarna framåt i en sådan utsträckning att eventuell eskalation av konflikten kan förebyggas. Varje part kan vidare godta medling i förväntan att medlaren ska lyckas influera den andra parten och ”leverera” denna. Båda parterna kan se medling som ett offentligt uttryck för deras hängivelse till en internationell norm av fredlig konflikthantering. Parterna kan vilja inbegripa en extern part i konflikten vilken kan utmålas som syndabock om ansträngningarna skulle komma att omintetgöras. Medling kan även vara önskvärt för parterna då en medlare kan användas i syfte att bevaka, verifiera och garantera en eventuell uppgörelse. Potentialen av parternas inneboende integritet i konflikten kan anses ha möjlighet att utvecklas vid fall av medling (Bercovitch *et al.* 2002, s. 9).

Viktigt att ha i åtanke är dock att förhandlingarna självklart inte förs med enbart altruistiska mål och fullständig hängivelse åt en långvarig fredlig lösning, utan att ovan givna anledningar även inbegriper purt egoistiska ställningstagande.

Kritik mot anledningarna kan stå att finna i det faktum att de fokuserar på förhållandet mellan parterna och på så sätt inte tillgodoser eventuella förändringar inom parterna som kan leda till att attityder till inkorporerandet av medlare i konflikten förändras. Även konfliktens kontextuella betydelse bortses ifrån, skulle denna förändras kan detta mycket väl få konsekvenser, positiva såväl som negativa, för konflikten. Ytterligare två punkter kan således tillfogas de ovan stipulerade anledningarna till varför parter i en konflikt kan antas acceptera extern inblandning: förändrade maktförhållande inom någon av de i konflikten inbegripna parterna kan omvandla densammes inställning till värdet av medling i konflikten samt att parterna pga. förändrade kontextuella förhållanden omvärderar sina ställningstaganden.

3.2 Medlingsteoretiska modeller

Här följer en presentation av ett urval intressanta och relevanta modeller vad avser medlingsprocessen i allmänhet och medlarens roll i förhandlingar i synnerhet. I dessa modeller förekommer vissa centrala begrepp som part, 3: e part och medlare. Detta är begrepp som vi tidigare har framhävt då vi belyste vikten av en korrekt utförd operationalisering vid författandet av en uppsats. Därför inleder vi detta delkapitel med att operationalisera just dessa begrepp.

3.2.1 Part, 3: e part och medlare

Med en part i en konflikt avser vi i likhet med Wallensteen en aktör som har tagit på sig ansvar för handlingar utförda av den egna parten. Ansvar för dessa handlingar kan även krävas av för den aktuella parten framtida ledare, då dessa kan skifta genom processen (Wallensteen 2002 s.51).

I en konflikt mellan två parter kan en 3: e part inbegripas i syfte att förändra konfliktstrukturen och omvandla händelseförloppet genom att t.ex. möjliggöra ett annorlunda kommunikationsmönster och på så sätt styra informationsflödet för att bryta en kumulativ konfliktspiral. Den 3: e parten kan vara såväl intern som extern i förhållande till konflikten, det viktiga är förmågan och avsikten att bryta det destruktiva mönster som konflikten tidigare uppvisat. Handlingsmöjligheterna för en 3: e part sträcker sig från såväl militära interventioner som till ren medling.

Medlare är en individ, grupp eller organisation som intervenerar i en konflikt uteslutande med hjälp av medling.

3.2.2 Asymmetrisk konflikt

De teoretiska antaganden som tidigare framställts har främst varit utformade för konflikter med någorlunda jämställda parter, så kallade symmetriska konflikter. Självklart kan dock konflikter uppstå mellan parter av olika art, ex. majoriteter och minoriteter, dessa brukar, pga. den ojämna maktfördelningen, benämnas som asymmetriska konflikter. I konflikter av den senare typen står orsaken ofta att finna i den struktur som definierar parterna och deras förhållande till varandra (Ramsbotham et al. 2005, s. 22). Klassisk konfliktlösning utgår ofta från att den inferiora parten i konflikten alltid kommer att förlora, att det inte kan ligga i den överlägsna partens intresse att ingå i förhandlingar på den underlägsnas villkor, utan att den inferiora parten måste acceptera de krav som ställs för att kunna nå en lösning.

Andra menar dock att även asymmetriska konflikter innebär kostnader för båda parter ”It is oppressive to be an oppressor, even if not so oppressive as being oppressed” (*ibid.*) och att detta är en potentiell väg ut ur en väpnad konflikt till en fredlig lösning, genom att förändra strukturen på förhållandet mellan parterna. Det är här den 3: e parten träder in i bilden, som en möjlighet till hjälp att omforma relationen, från en obalanserad, konflikthärjad relation till en fredlig och dynamisk sådan. Figur 4.1 beskriver händelseförloppet för en sådan situation: den obalanserade konflikten tar sin början i en latent konflikt där en part förtrycks av en annan, varpå detta uppmärksammas (conscientization) och den förtryckta parten går in i någon form av mobilisering (empowerment). Konflikten kan härfter gå in i ett intensivare skede, från en latent till en öppen konflikt (overt conflict), då krav formuleras och missnöje uttrycks, innan förhandlingar, förändrade attityder och förhållningssätt bidrar till att en överenskommelse nås och maktfördelningen blir mer balanserad. Målet med denna process är inte alltid att lösa konflikten utan snarare att omforma sättet på vilket den tar sig uttryck, från en våldsam till en fredlig konflikt (Ramsbotham et al. 2005 s. 24 ff.).

Mer konkret vad som bör göras vid vilka tillfällen under en konflikts gång för att undvika eller mildra en våldsam konflikt målas upp i vad som av Fisher och Keashly kallas för "the contingency model".

3.2.3 The contingency model

Denna modell som utarbetades i sin mest använda version av forskarna Keashly och Fisher 1990 har på senare tid ökat i betydelse vad gäller forskning kring intervention av 3: e part vid konflikthantering. Modellen går i huvudsak ut på att betona vikten av att matcha intervention av 3: e part gentemot vissa karakteristiska drag för den aktuella konflikten. Olika typer av interventioner är olika mycket lämpliga vid olika stadier i en konflikt. Modellen ger vid handen att en lyckad medlingsprocess kännetecknas av koordinering och *sequencing*, i betydelsen att tillämpandet av en typ av intervention kräver vidare uppföljning genom tillämpandet av en intervention anpassad efter ett lägre stadium i konflikten och att olika medlingsinterventioner används vid rätt tillfälle i konflikten (Bercovitch *et al.* 1996, s. 239-241).

I denna modell identifieras fyra olika stadier av konflikteskalering (se figur 4.2). Dessa är 1, diskussion, 2, polarisering, 3, segregation och 4, förstörelse (destruction). Dessa fyra stadier kännetecknas alla av olika förhållanden som beskriver konfliktens natur vid det specifika tillfället och dessa stadier måste alltså bemötas med för tillfället specifika interveneringsmetoder.

Diskussionsstadiet

Det första stadiet, i modellen kallat för diskussionsstadiet, kännetecknas av ett diskussions- och debattklimat och av en relativt korrekt uppfattning och bild av den andre. Förhållandet mellan parterna präglas av tillit, respekt och hängivelse och parterna föredrar vid detta stadium gemensamt beslutsfattande som konflikthantering. Den enligt modellen mest lämpliga typ av intervention vid detta stadium är *conciliation*, detta innebär en icke rådgivande betrodd 3: e part som tillhandahåller en informell länk mellan antagonisterna i syfte att minska spänningar och uppmuntra steg mot förhandling som lösning (Bercovitch *et al.* 1996, s. 241, 243-44).

Polariseringsstadiet

Stadium nummer två präglas i sin tur ofta av misstolkningar av handlingar utförda av den andre och man förlitar sig i högre grad på dessa istället för att via interaktion förkasta desamma. Den ena partens uppfattning och bild av den andre förskjuts mot en mer rigid och förenklad negativ stereotyp. Förhållandet mellan parterna förblir viktigt men den andre ses nu i en mer komplicerad dager. Och parternas föredragna konflikthanteringsmetod är i detta stadium förhandling för att om möjligt kunna nå ömsesidiga kompromisser. Det andra stadiet bemöts lämpligast genom användandet av *consultation*, här involveras en erfaren 3: e part som genom användandet av kreativa problemlösningsmetoder och analyser av konfliktens nutida och historiska innebörd vidtar lämpliga åtgärder. Den 3: e

parten konfronterar de mot varandra stridande uppfattningarna i syfte att blottlägga de underliggande orsakerna. Tillämpandet av *consultation* bör sedan följas upp genom användandet av *pure mediation*, vilket innebär att en erfaren intermediär försöker få till stånd framförhandlade grunder för en rad i konflikten centrala frågor (*ibid.*).

Segregationsstadiet

Nästa stadium, segregationsstadiet, kännetecknas av fientlighet och en känsla av hot mot basala behov som säkerhet och identitet. Uppfattningen av den andra parten ses i termer av god eller ond. Förhållandet mellan parterna präglas av misstro och bristande respekt, och den främsta konflikthanteringsmetoden kan här i det närmaste beskrivas som kapprustning och värnande om den egna positionen. De upplevda möjliga utgångarna av konflikten uppfattas här i möjligheter av att vinna eller förlora.

Vid det tredje stadiet bör man använda antingen *power mediation* eller *arbitration*. *Power mediation* bygger vidare på de förutsättningar som gavs vid *pure mediation* men här inbegrips även bruket av piska och morot. Den 3: e parten använder sig av detta för att om möjligt kunna föra processen framåt, vilket ofta innebär att den 3: e parten måste stå som garant eller övervakare av överenskommelsen. *Arbitration* innefattar inblandandet av en legitim och auktoritativ 3: e part som utarbetar ett bindande domslut efter vilket de inblandade parternas olika ställningstaganden måste rätta sig (Bercovitch *et al.* 1996, s. 241, 243-44, 247).

Förstörelsestadiet

Det sista stadiet av konflikteskalering, förstörelsefasen, karakteriseras av en frånvaro av direkt kommunikation mellan parterna kombinerat av våldsattacker riktade mot motståndaren. Bilden av den andra parten har förskjutits till en närmast inhuman syn, och parternas inbördes förhållande präglas av total hopplöshet avseende möjligheterna att nå någon form av framgångar. Situationen betraktas nu av de båda parterna som en "lose-lose" situation i vilken man i syfte att trygga den egna säkerheten försöker nå så stora egna vinningar som möjligt samtidigt som man försöker tillfoga den andra parten så stor skada som möjligt. Stadiets konfliktlösningsmetoder har nu övergått i regelrätta försök till förstörelse. Den 3: e partens roll blir nu i form av en fredsbevarande intermediär som tillhandahåller militära styrkor i syfte att leda och övervaka ett eventuellt eldupphör mellan antagonisterna. Den huvudsakliga uppgiften består således inte i att arbeta fram en politisk lösning på konflikten (Bercovitch *et al.* 241, 243-44, 248).

Kritik mot modellen kan framföras på grunder av att det kan finnas en problematik i att passa in en konflikt i en specifik fas vid ett specifikt tillfälle då konflikter av naturen ständigt rör sig mellan de olika faserna, ofta utan uppenbar regelbundenhet. Detta försvårar för den konflikthantering som föreslås av modellen då en viss fas och ett visst handlande ska följas upp av ytterligare en specifik fas till vilket ett visst handlande rekommenderas. Det kan vidare anses vara svårt att identifiera vilka attityder som råder hos de olika parterna i syfte att

försöka klarlägga i vilken fas konflikten befinner sig, vart ska man vända sig för att få grepp om dessa och hur ska de tolkas (*ibid.*)?

Vi menar att kritiken inte går att applicera på den studie vi har för avsikt att genomföra då problematiken som beskrivs främst blir svårhanterlig då man befinner sig i en relativ tidsmässig närhet till studieobjektet, då detta kan innebära att tillgängligheten till material inte är tillfredsställande nog. Vad gäller vår situation är tillgängligheten till källor som beskriver, eller möjliggör beskrivningar av, såväl vilka attityder som florerade under tidsperioderna i fråga som vilken kontext konflikten kan passas in i i hög nog för att tillfredsställa de källkritiska krav som vi tidigare diskuterat.

3.3 Konflikten i dess historiska kontext

Vid författandet av en uppsats som behandlar fredsprocessen och strävan efter att få till stånd ett godtagbart fredsavtal gällande konflikten i Nordirland, så kan det vara fruktbart att börja med att placera konflikten i sin historiska kontext. Detta för att närmare undersöka vad som förorsakat denna konflikt, vad som har skett under årens gång och vad som har lett fram till hur situationen såg ut vid tidpunkten för ”Good Friday” förhandlingarna.

Den fakta som ligger till grund för nedanstående genomgång är hämtad ur följande källor: Adams, Gerry 2005; English, Richard 2003; Moloney, Ed 2002; McGarry, John 2004; MacGinty, Roger 1997 samt internet 1, 2, 3.

3.3.1 ”Den första kolonin”

Irland brukar traditionellt räknas som Storbritanniens första koloni efter att britterna 1169 invaderat den gröna ön för att göra den till sin alldeles egna lilla kolonilott. Vid denna tidpunkt hade Dermot MacMurrough, kung av Leinster behov av hjälp utifrån för att lösa en lokal dispyt. Han vände sig därför till kung Henrik II av England för att om möjligt få tillgång till militär hjälp, varpå engelska soldater sändes till undsättning. 1171 utropade sig sedan en engelsk earl vid namn Strongbow till ny kung av Leinster. Detta ledde sedermera till att fler engelska adelsmän sökte sig västerut till Irland för att erövra nya landområden.

En situation med minskat brittiskt inflytande på ön och med svikande trohet till den engelska kronan uppstod snart, varpå Henrik VIII, år 1534, beslöt att det var dags att göra något åt de rådande omständigheterna. Efter sju års stridigheter uppnådde Henrik sitt mål med invasionen då han utropades till kung av Irland. De första åtgärder han kom att vidta var att gradvis införa nya lagar som skulle befästa den engelska kontrollen, samtidigt genomförde han ett första misslyckat försök att införa protestantism på ön.

I början av 1600-talet sedan James I hade tagit över den engelska tronen kunde en protestantisk majoritet för första gången skapas i Ulsterregionen (dagens

Nordirland). Detta blev verklighet genom att engelska och skotska nybyggare gavs jordegendomar i området.

3.3.2 Från Cromwell till IRA

En stigande oro bland irländarna att förlora sina landegendomar till engelsmännen nådde sin kulmen år 1641 i en irländsk revolt mot det brittiska styret. Revolten ledde sedermera till att Oliver Cromwell ansåg sig tvungen att med militära medel kväsa de upproriska härdar som börjat blossa upp i Irland. 1685 tillträdde James II som kung av England och Skottland, med anledning av sin katolska bekännelse valde James II att lindra förtrycket mot katolikerna på Irland. År 1688 tar det brittiska missnöjet med James II form av en inbjudan till William av Oranien att detronisera den förre och tillträda som ny regent av de brittiska öarna. James II flyr härpå till Irland där han år 1690 förlorar "the Battle of the Boyne" och därmed den exekutiva makten. Denna händelse högtidlighålls för övrigt 12 juli varje år av protestanter i Nordirland med en marsch till minnet av protestantismens seger över katolicismen.

1695 togs ett gentemot katolikerna diskriminerande lagverk i bruk. Lagarna innebar bland annat att katolikernas rättigheter begränsades gällande utbildning, landegendomar och innehav av officiella ämbeten, vidare beslöt man även att bannlysa det katolska prästerskapet.

1845-51 drabbas Irland av "the Great Hunger", ett alltför stort beroende av potatis faller illa ut när skördarna slår fel, och befolkningen halveras på grund av svält, deportation och emigration. Emigranterna begav sig främst över Atlanten till "den nya världen" och lade grunden till en av USA: s största och mest inflytelserika befolkningsgrupper. Denna irländsk-amerikanska diaspora är än idag av signifikant betydelse inom den politiska världen, främst då genom en lobbyorganisation med stark röst och stor plånbok. Lobbyverksamheten har bidragit till händelseutvecklingen i Irland genom såväl ekonomiskt stöd som införsel av vapen.

"Irish Republican Army" bildades in sin tidigaste form år 1867 som en vidareutveckling av "Irish Republican Brotherhood". IRA uppstod ur askan efter det misslyckade uppror som föregångaren medverkat till att starta. Det dröjde sedan fram till 1905 innan det som har kommit att bli känt som IRA: s politiska gren Sinn Féin bildades.

1916 inträffade en händelse som har satt djupa avtryck i Nordirlandkonflikten. Det var vid påsk detta år som ett antal anti- koloniserare iscensatte ett kort, intensivt och för nationalisterna förödande uppror. Som en konsekvens av den våldsamma revolten avrättades alla ledande deltagare på den republikanska sidan. Dessa ledare har i efterhand upphöjts till martyrer och deras kamp har ofta och mycket uppmärksamats i nationalistiska sammanhang.

3.3.3 Irland blir självständigt

1919 inleds ett blodigt gerillakrig mellan IRA och den brittiska armén. Det är den mytomspunne, karismatiska Michael Collins som genom sin ledande position inom IRA introducerar en helt ny form av krigsföring. Följden av detta blev att briter till slut bjöd in republikaner till direkta förhandlingar i London för att om möjligt finna en lösning och ett slut på gerillakriget.

Ett historiskt avtal kom sedermera till stånd 1921 vid förhandlingar mellan briter och representant premiärministern Lloyd George och republikanernas dito rebelleddaren Collins. Huvudpunkterna i detta avtal, som innebar en hel del kompromissande från republikanernas sida, var att den norra delen av Irland fortsatt skulle tillhöra Storbritannien, resten av Irland blev att betrakta som en "fri stat" inom imperiet, inte en självständig republik, och vidare skulle även den "nya" staten svära fortsatt trohet till den brittiska kronan.

Avtalet röstas år 1922 igenom i parlamentet i Dublin med ytterst liten marginal, varpå ett kortvarigt inbördeskrig (1922-23), rörande huruvida villkoren för avtalet kunde ses som acceptabla eller inte, bröt ut, efter vilket "den fria staten" Irlands fortlevnad befasts.

Irland bryter slutligen sina band med Storbritannien år 1949 och utropar Republiken Irland som en självständig stat, detta befasts ytterligare vid Irlands inträde i FN sex år senare.

3.3.4 The Troubles

Människorättsrörelsen börjar under 1960-talet växa fram i Nordirland, främst i staden Derry, och 1968 hålls de första demonstrationerna och marscherna gällande denna fråga. Marscherna blir mer frekventa och börjar sedermera attackeras av polis och lojalister. 1969 äger en rad bombdåd rum i Nordirland. Bombarna anses till en början vara ett led i en kampanj från IRA: s sida och skylls därmed på dessa, men som det ska visa sig är det "Ulster Volunteer Force", en unionistisk paramilitär fraktion, som ligger bakom dåden. Denna händelseutveckling spår ytterligare på upprördheten hos katolikerna och resulterar så småningom i upplöpp bland katolikerna i Derry. Med en eskalerad konflikt för händerna ber den unionistiska regeringen i Nordirland Storbritannien om militär hjälp i syfte att stävja upplöppen.

I och med våldsupptrappningen splittras IRA i två delar, Official IRA och Provisional IRA, varav den senare av de två nya fraktionerna står för krav på en mer hårdför vedergällningspolitik gentemot unionisterna och briter. Stödet för Provisional IRA ökar i takt med att förtrycket gentemot katolikerna trappas upp, exempelvis utfärdades sporadiska utgångsförbud för katoliker och kvarter bebodda av katoliker belägrades av protestanter. 1971 tas en ny policy för internering av katoliker i bruk, arresteringar och häktningar kan nu utföras utan närmare krav på tidsspecificering eller rättegång, vilket ger den kumulativa våldsspiralen och dess katolska stöd ytterligare en skjuts. Detta år bildas även "the Ulster Defence Association" en unionisternas motsvarighet till IRA.

30 januari, 1972 attackeras en människorättsdemonstration, som hålls i protest mot ovan nämnda interneringslagar, i Derry. Brittiska elitsoldater öppnar eld mot

civila demonstranter vilket resulterar i 14 döda. Denna händelse har i efterhand pekats ut som startskottet för det blodigaste året i "the Troubles" historia och går under benämningen "the Bloody Sunday".

Våldsupptrappningen från båda sidor under detta år leder så småningom till ett första försök med delat styre mellan unionister och nationalister. När denna lösning inte visar sig kunna råda bot på våldsamheterna, införs dock direkt styre av Nordirland från London.

1980 inleds den första hungerstrejken i fängelset i Long Kesh. Protesten riktar sig dels mot de förhållanden i fängelset som av European Court of Human Rights funnits vara inhumana och kränkande, dels mot det faktum att fångarna förnekats politisk status. Den andra hungerstrejken, under vilken tio av deltagarna dör, äger rum året därpå. Strax innan han dör väljs Bobby Sands in i det brittiska parlamentet, vilket ses som en stor seger för den katolska minoriteten i Nordirland. Hungerstrejken gavs stort massmedialt utrymme i omvärlden och satte återigen konflikten i Nordirland på världskartan och skänkte Sinn Feins inomparlamentariska, icke-våldshållning större legitimitet.

3.3.5 The Good Friday Agreement

I detta stycke ska vi i grova drag redogöra för den del av fredsprocessen som sedermera kom att leda fram till att Good Friday avtalet kunde ratificeras 1998. Vi passar här samtidigt på att lite mer ingående beskriva USA: s inblandning, som var mest påtaglig mellan 1993 och 1996, i samma process.

Själva grunden till den moderna fredsprocessen på Nordirland konstruerades i början av 1980-talet när Fader Reid, en representant från den katolska kyrkan och Gerry Adams, representant från Sinn Fein (som under fredsprocessen skulle komma att utkristallisera sig som det mest betydelsefulla republikanska partiet) inledde ett nära samarbete. Dessa två började vid denna tidpunkt, den första tiden i hemlighet, att skissera på en möjlig väg till fred. Det första viktiga steget i denna fredsprocess blev att försöka ena nordirländska nationalister för att på ett starkare sätt kunna proklamera för sin sak. Detta blev möjligt genom att Gerry Adams 1985 inledde hemliga samtal med ledaren för Nordirlands då största parti socialdemokraterna, John Hume. Adams första steg på vägen mot fred blev alltså att skapa en gemensam nationalistisk ståndpunkt i konflikten. Därför var det naturligt att nästa steg i processen blev att få Irland mer aktivt involverade. Vilket i sin tur till stor del förverkligades genom upprättandet av "the Anglo- Irish Agreement", även det 1985. Denna överenskommelse innebar i huvudsak att Irland gavs rätten till rådgivande uttalanden i samband med brittiska ställningstaganden rörande konflikten på Nordirland. Året därpå inleds för första gången hemliga samtal mellan Sinn Fein och den dåvarande brittiske utrikesministern om ett möjligt eldupphör från IRA: s sida.

Under 1987 presenterar Sinn Fein tillsammans med Fader Reid en programförklaring för ett tillvägagångssätt för en fredlig lösning på konflikten. Centralt för handlingsplanen är tron på en pannationalistisk koalitions överlägsna

styrka i att föra fram det republikanska budskapet, framför IRA: s förespråkande av fortsatt våldsamma aktioner.

Detta följs 1988 upp av officiella samtal mellan Adams och den irländska regeringen, företrädd av John Hume ledare av det irländska socialdemokratiska partiet. Hemliga Adams-Hume-samtal leder 1991 fram till ett första gemensamt inofficiellt dokument över den framtida utvecklingen i Nordirland.

1990 uppmuntras den nationalistiska rörelsens utveckling mot ett mer fredsfrämjande ställningstagande i konflikten av att hemliga samtal börjar föras mellan republikaner och den brittiska regeringen. Under dessa samtal framkommer det att britterna är villiga att ingå i utforskande samtal med Sinn Fein om en tre månader lång vapenvila kan iscensättas, vilket ytterligare stärker kraven inom de nationalistiska leden på en samordnad, mer kraftfull koalition som skulle kunna föra republikanernas talan i förhandlingar med Storbritannien och unionisterna.

Den republikanska rörelsen presenterar 1994 "Totally Unarmed Strategy" (TUAS), ett dokument som stakar ut en för republikanerna gemensam handlingsplan i vilken man explicit trycker på vikten av att slå mynt av relationen till omvärlden i allmänhet och USA i synnerhet. Ett av målen var att exploatera den potential som den irländsk-amerikanska lobbyverksamheten i USA innebar för republikanerna i syfte att få sin sak framställd för den amerikanska presidenten. Detta verkliggjordes genom kontakter med framstående irländsk-amerikanska entreprenörer vilka hade varit aktiva under Clintons valkampanj och vilka liksom Adams, Hume och Reynolds, Irlands premiärminister, började få upp ögonen för de möjligheter som utvecklingen i Nordirland innebar.

Bill Clinton hade under sin valkampanj utlovat att ge visum åt Gerry Adams vid händelse av att han skulle vinna presidentvalet. Detta gjorde han för att visa på sin tacksamhet för den hjälp han fått av irländsk-amerikanska entreprenörer under samma valkampanj. Det skulle också visa sig att Clinton höll detta löfte då han, trots starkt motstånd från det anglofila amerikanska utrikesdepartementet, FBI, brittiska regeringen och unionisterna, 1994 utfärdade ett 48-timmarsvisum till Adams. Anledningen till att Clinton utfärdade detta visum trots protesterna var att han såg detta som en belöning för republikanernas avståndstagande från våld och verkande för fred. För Adams, den republikanska rörelsen och lobbyverksamheten innebar detta visum att Nordirlandfrågan på ett konkret sätt kunde ges en internationell dimension genom att en tredje part inbegreps och mer aktivt engagerades i konflikten. Visumet innebar även att Adams och Sinn Feins position stärktes då de kunde övertyga andra republikaner, däribland IRA, att det fanns fördelar med att driva fredsprocessen framåt genom användandet av diplomatiska snarare än militära medel. Gerry Adams stärkta ställning i republikanska led och Bill Clintons beviljande av inresetillstånd för IRA veteranen Joe Cahill, han skulle förklara IRA: s ställning för amerikanska IRA anhängare, bidrog kraftigt till att IRA gick med på en första vapenvila på hösten 1994. Syftet med detta vapenstillestånd var att övertyga de inblandade parterna om fredsprocessens tillräknelighet. I och med denna vapenvila så tog USA ett steg tillbaka och intog en mer passiv roll i processen. Denna roll innehas fram till St Patricks Day 1995 när Gerry Adams ansöker om ett nytt visum. Syftet med resan

är den här gången att samla in pengar till Sinn Féin. Beviljandet av visumet kommer dock inte gratis utan innebär åtaganden från Gerry Adams om att föra upp diskussioner om att avvärja IRA på agendan i förhandlingarna med britterna.

I november 1995 besöker president Clinton Nordirland för att ytterligare påskynda fredsprocessen och besöker under resans gång såväl unionister som republikaner, allt för att bedyra USA:s opartiskhet. Försöket att olja upp processen går dock om intet och republikanerna börjar visa upp tydliga tecken på frustration över saktfärdigheten i förhandlingarna. Senare samma år fördjupar dock USA sitt engagemang i konflikten genom att tillsätta George Mitchell (han utsågs senare även till medlare i konflikten), framträdande politiker i den amerikanska senaten, som ledare för avrustningsprocessen, som från och med detta blir unionisternas stående krav gentemot republikanerna för att själva acceptera egna åtaganden.

För att ytterligare befästa avrustningen publicerar Mitchell sex ickevåldspunkter innehållande rekommendationer för åtaganden från alla parter som sedermera blir krav för deltagande i förhandlingarna avseende framtida styrelseform, det vill säga de diskussioner som rörde den faktiska utformningen av ”The Good Friday Agreement”.

Under de följande förhandlingarna satt alla parter åtskilda från varandra och Mitchell, som hade till uppgift att sammanställa utkast som sedan gick på remiss till de olika lägren. Yttre press sattes på unionisterna från Storbritannien som i och med Tony Blairs jordskredsseger i valet 1997 radikalt hade omprövat sin hållning till konflikten och krävde att en överenskommelse skulle vara nådd vid mitten av 1998. USA:s inblandning i processen begränsar sig nu till Mitchells medverkan och sporadiska, uppmuntrande telefonsamtal från Clinton.

10 april, 1998 skrivs så avtalet under och ratificeras av samtliga parter som varit inbegripna i förhandlingarna. Den huvudsakliga innebörden av överenskommelsen är att ett styre enligt maktdelningsprincipen införs, vilket borgade för att en majoritet i minoritetsgrupperna i parlamentet måste uppnås för att beslut ska kunna fattas. Nordirland gavs vidare ökade möjligheter att välja samarbete med antingen England eller Irland, men fortfarande som en del av Storbritannien. Politiska fångar frigavs också mot krav på fortsatt avrustning.

4 Analys

I detta kapitel har vi för avsikt att applicera ovan givna modeller på den process som föregick ratificeringen av ”Good Friday” avtalet, främst med fokus på USA och hur deras agerande kan förklaras med hjälp av dessa.

4.1 En asymmetrisk konflikt?

Första steget i kedjan som leder från en asymmetrisk till en symmetrisk konflikt är en situation i vilken ett visst mått av förtryck och orättvisa präglar förhållandet mellan två parter. I fallet Nordirland har katolikerna som en minoritet av befolkningen fått utstå förtryck i varierande former alltsedan början av det andra årtusendet. Inslag som förbud mot utövande av ritualer, specifika för den katolska kulturen, ghettotifiering, internering, demonstrationsförbud, språkbruksförbud och diskriminering på bostads- och arbetsmarknaden var vanligt förekommande. Förtrycket till trots ligger konflikten latent under stora delar av 1800-talet.

I början av 1900-talet ter det sig sedan som om medvetenheten om obalansen i maktförhållandet ökar bland befolkningen och republikanismen får ett kraftigt uppsving vilket manifesteras med bland annat Påskupproret 1916. Den andra fasen i processen mot en balanserad maktfördelning har därmed inletts. Konflikten präglas härefter starkt av de nationalistiska strömningar som finns i de republikanska leden och britternas närvaro och legitimitet som ockupationsmakt ifrågasätts allt starkare.

Parallellt med den andra fasen, som kan ses som en form av psykisk mobilisering, inleds den tredje fasen vilken omfattar den fysiska mobiliseringen av den nationalistiska rörelsen. IRA bildas som en republikansk paramilitär gren med syfte att via militära aktioner manifestera sin ståndpunkt. Det faktiska tillvägagångssättet blir att via gerillakrigföring försöka tillfoga britterna så stora kostnader både mänskligt och materiellt att det inte längre anses hållbart att inbegripa Irland i unionen med England. Konsekvensen av detta blir att Irland tillåts utträde ur unionen, med undantag för Nordirland. I Nordirland sker istället en fortsatt mobilisering som besvaras av ökad mobilisering även från britternas sida, vilket konkret innebar soldater på gatorna i bland annat Belfast.

Konflikten går nu in i det skede som av modell 4.1 beskrivs som konfrontation eller öppen konflikt. De mot varandra stående ställningstagandena tydliggörs i och med det kontinuerliga bruk av våld som präglar perioden från slutet av 1960-talet fram till början av 1990-talet. Samtidigt bereds i hemlighet övergången till förhandlingsstadiet genom de inofficiella möten mellan Hume och Adams som äger rum under 1980-talet. Utan dessa första kontakter skulle en framtida

förskjutning av konfliktens symmetri genom förhandlingar under medling inte vara möjlig då det närmast rådde någon form av tabu mot politiskt samröre med de nordirländska republikanerna. Ett första steg mot en deliberativ lösning grundad i förhandlingar mellan de berörda parterna hade tagits.

Den pannationalistiska rörelse som formerats under mobiliseringsfasen hade som mål att slå mynt av relationen till bland annat USA, främst genom att utnyttja förbindelser med den irländsk-amerikanska diasporan. I takt med att dialogen mellan dessa två grupperingar intensifierades började man i USA allt mer uppmärksamma potentialen av den omdanade diskursen i Nordirland, främst då rörande den omprövade synen på vikten av inomparlamentariska påtryckningar för en fredsprocess.

USA: s första åtagande som medlare i konflikten blev att, genom löften om att bevilja Adams ett inresevisum till USA och sedermera hålla löftet, tillhandahålla möjligheterna för att ena republikanerna bakom en front och på så sätt stärka deras ställning i förhandlingarna med Storbritannien. Sinn Fein gick i och med detta från att ha betraktats som en politisk paria till att vara en legitim förhandlingspart som förespråkare av det republikanska lägret. USA: s inblandning förändrade de attityder till varandra som rådde såväl mellan parterna som inom parterna. Innebörden av att attityder förändrats inom parterna tog sig tydligast uttryck i de republikanska leden där fokus skiftat från paramilitära aktioner som den primära konfliktlösningsmetoden till en större tilltro till politiska lösningar.

Det faktum att USA var en av världens dominerande stormakter, en nära allierad till Storbritannien och att de båda länderna även har liknande religiösa, ideologiska och ekonomiska värderingar och strukturer gjorde att USA: s inblandning hade en stark inverkan på britterna och undanröjde eventuellt tvivel på medlarens opartiskhet samtidigt som det ökade samarbetsvilligheten. USA: s väsensskilda ställningstagande till republikanernas legitimitet vid förhandlingsbordet gjorde på så vis britterna mer benägna att ompröva sin egen inställning till bland annat Sinn Fein och ansluta sig till USA: s agerande. Något som ytterligare fungerade som ett tydligt tecken på att konflikten nu inbegrep en aktiv 3: e part, som strävade efter att påverka parternas attityder gentemot varandra, var när Bill Clinton 1995 avlade ett personligt besök i Nordirland där han passade på att bekanta sig med båda parternas vardagliga livssituation. Denna konkreta händelse visade på processens faktiska verkan och den satte skeptikernas utsago på skam.

De förändrade attityderna förde processen vidare till vad som i modellen kallas för förändrat förhållande och ny maktbalans. Britternas erkännande av republikanerna som legitim förhandlingspart satte press på unionisterna att på allvar inbegripa sig själva i en konstruktiv dialog kring konfliktlösning samtidigt som republikanerna kunde artikulera sina åsikter i direkta samtal med britterna. Parterna har fortsatta inbördes stridigheter men har insett ofrånkomligheten i att en hållbar fredsprocess måste drivas av en dialog präglad av öppenhet där parterna förmår såväl ta in som ge information, för att på så sätt kunna ge en rättvisande bild av sig själv inför den andra. Det faktum att britterna vid den här tidpunkten så smått började acceptera Sinn Fein som en godtagbar representant för

republikanerna var en starkt bidragande orsak till att en ny maktbalans i konflikten kunde skönjas.

Vi börjar nu närma oss, rent historiskt sett, den fas i den asymmetriska konfliktmodellen som mer direkt fokuserar på medling och förhandlingar. I tiden ligger vi nu i stort sett parallellt med de faktiska "Good Friday" förhandlingarna. Dessa förhandlingar och tillhörande medlingsansträngningar analyseras dock mer fördelaktigt med hjälp av vår andra modell.

4.2 Analys av "The Contingency Model"

Denna modell kan förhoppningsvis hjälpa oss att utröna vad som hände vid förhandlingarna, varför det hände och vilken typ av medlingsteknik som medlaren använde sig av, för att sedan relatera detta till den eskaleringsfas som konflikten befann sig i 1998 i syfte att undersöka huruvida detta beteende var korrekt enligt modellen.

Det är vår uppfattning att fas 1 (discussion, debate) inte går att applicera på den utvalda tidsperioden utan bättre stämmer in på den situation som rådde under 1200-talet då korrekta uppfattningar och bilder om den andre fortfarande i viss mån existerade. Inte heller fas 3 finner vi vara fruktbar för vidare analys då denna beskriver en situation vilken präglas av kapprustning (defensive competition) och att parterna börjar se ett tydligt uttalat hot mot sin identitet och säkerhet, detta menar vi stämmer in på situationen som rådde från 1920-talet fram till utbrottet av "the Troubles". Den senare ser vi som en del i destruktionsfasen i vilken agerandet från de involverade parterna i mångt och mycket går ut på att åsamka den andre så mycket skada som möjligt.

Vi menar således att tiden under 1990-talet fram till "Good Friday" avtalet är att betrakta och bör förstås som en del av konfliktfas 2. Till viss del kännetecknas denna fas av vidare polarisering, vilket kan exemplifieras av det faktum att parterna under början av 1990-talet inte utan yttre påtryckningar erkände varandra som legitima parter i en förhandlingssituation. Detta kan även ses som en del av de relationsproblem som fortfarande råder, till stor del med anledning av de rigida och simplifierade stereotyper som tjänar som bild och uppfattning av den andre. Bilderna och uppfattningarna står i sin tur att finna i det faktum att kommunikationen och interaktionen mellan parterna minskat vilket får som konsekvens att man till stor del förlitar sig på tolkningar, ofta feltolkningar, av den andres handlingar för att skapa sig en bild och uppfattning av denne.

Vid tiden för "Good Friday" sågs den andra parten fortfarande som besvärlig men man hade insett att det inte gick att förbise den andra partens medverkan i processen. Polariseringsfasen karakteriseras också av att parternas syn på de potentiella utkomsterna av samröret har förskjutits till att ses som en väg till ömsesidiga kompromisser, som med fördel nås genom användandet av detta stadiums föredragna konfliktlösningsmetod, förhandling. Alla dessa faktorer hade under upptakten till "Good Friday" förhandlingarna gjorts hanterbara, men då de

vid dessa förhandlingar fortfarande fanns latent liggande hos parterna så får även denna process inkluderas inom det andra eskaleringsstadiet.

Nästa uppgift blir att identifiera vilken typ av medling som medlaren tillämpat under förhandlingarnas gång. Vi börjar med att precisera vilken funktion medlaren fyllde under tiden fram till förhandlingarna, för att vidare göra det samma med avseende på det aktuella förhandlingstillfället.

Perioden under mitten av 90-talet som ledde fram till ”Good Friday” får alltså ses som ett steg i det andra eskaleringsstadiet, denna period präglades av försök från medlarens sida att hantera relationsrelaterade frågor vilket sedermera skulle kunna bana väg för direkta förhandlingar. Denna förberedande fas, där *consultation* är den dominerande formen av medling, brukar gå under benämningen ”premediation”. Clintonadministrationen verkade under den här tiden genom intagandet av en rådgivande hållning gentemot parterna i konflikten för att kunna skapa ett forum där deltagarna kunde utforska möjligheterna och de eventuella fördelarna med förhandlingar.

Efter denna konsulterande och utforskande fas där man låtit parterna bekanta sig med varandras krav och behov bedömdes situationen vara redo för att angripas med *pure mediation*. Förhandlingarna gick nu in i ett skede där medlarrollen fick en mer individuell prägel. Då USA hade accepterat av konfliktens parter som 3: e part valdes nu en enskild individ ut som skulle representera denna part och som skulle kunna fungera som medlare. Detta ansvar föll på den framstående demokratiska senatoren George Mitchell. Mitchells medlarroll kom alltså att karakteriseras av den för det andra eskaleringsstadiet lämpliga medlingsvarianten, *pure mediation*. Mitchells roll bestod därför främst i övervakning av samtalen, kontroll av informationsflödet och sammanställning av utkast. Vikten av övervakningen och kontrollen av informationen som gick mellan de olika parterna grundade sig främst i de historiska erfarenheter som tidigare gjorts rörande parternas oförmåga till samarbete. Genom att parterna satt åtskilda kunde Mitchell undvika att förhandlingarna bromsades upp på grund av personliga schismer mellan parternas företrädare, samtidigt som han gavs möjlighet att utforma de förslag som togs in från parterna utan att behöva inbegripa dessa i en direkt diskussion kring utformningen. Mitchell kunde sedan genom sin expertis och erfarenhet, krav som ställs på medlaren i *pure mediation*, manövrera parterna i riktning mot ett färdigt avtal. Det rörde sig bland annat om att genom yttre press på de primära parterna från externa parter, som Irland och Storbritannien, skapa en situation som pressade deltagarna till att nå resultat. Men främst rörde det sig om att revidera de förslag som parterna lade fram. Hans styrka och uppgift låg i att förse deltagarna med alternativa lösningar på de substantiella problemen och argumentera för dessa snarare än att tvinga fram ett beslut.

Mitchells agerande stämmer bra in på det agerande som föreskrivs i samband med *pure mediation* vilket i sin tur är det tillvägagångssätt som enligt modellen har bäst förutsättningar att nå framgångar i en situation präglad av karakteristika för polariseringsfasen. Modellen har således visat sig vara applicerbar på fallet Nordirland och kan anses vara fruktbar för att nå fördjupad förståelse för USA: s agerande och hur ”Good Friday” avtalet kunde fås att komma till stånd.

5 Slutsats

Vår analys av konflikten på Nordirland under 1990-talet visar på att USA: s inverkan på konflikten var av stor betydelse för att förmå den asymmetriska maktfördelningen att bli mer balanserad, främst genom att legitimera Sinn Fein och på så vis möjliggöra en enad pannationalistisk rörelse i Nordirland. Som en direkt konsekvens av detta röjdes vägen för ett politiskt närmande till fredsprocessen istället för det tidigare mer paramilitära tillvägagångssättet. Det var på detta sätt, genom att försöka balansera konflikten, som USA försökte få de olika parterna att uppmärksamma varandras betydelse i konflikten och samtidigt det omöjliga i att utesluta varandra ur en hållbar lösning.

Utmärkande drag för USA: s agerande i konflikten kan anses vara den pragmatiska och flexibla hållning man uppvisade i sina åtaganden. De tillfällen att agera som uppstod togs till vara på och man tvekade inte på att ta till nya metoder för att bryta ett dödläge. Exempelvis gick man från att använda sig av consultation i början av processen för att sedan övergå till pure mediation när detta ansågs vara bäst lämpat.

USA: s förhållande till Nordirland genom den irländsk-amerikanska lobbyverksamheten var den avgörande faktor som gjorde att förändringen i Nordirland uppmärksammades av president Clinton. Innebörden av förhållandet till Storbritannien var inte lika uppenbar, briterernas agerande formades inte till lika stor del efter USA: s agerande, även om vissa effekter, som förändrade attityder, kunde urskönjas.

Uppsatsens huvudsakliga slutsats blir till sist att utan USA: s verkan för att möjliggöra förhandlingar genom omformande av attityder, så hade sannolikt konfliktens dödläge inte kunnat brytas lika smärtfritt.

6 Referenser

- Adams, Gerry, 2005. *A Farther Shore: Ireland's Long Road to Peace*. New York: Random House Trade Paperbacks.
- Bercovitch, Jacob, et al., 1996. *Resolving International Conflicts: The Theory and Practice of Mediation*. Boulder: Lynne Rienner Publishers Inc.
- Bercovitch, Jacob, et al., 2002. *Studies in International Mediation*. New York: Palgrave Macmillan.
- English, Richard, 2003. *Armed Struggle*. London: Macmillan.
- Esaiasson, Peter, et al., 2005. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Landman, Todd, 2003. *Issues and Methods in Comparative Politics: an Introduction*. Milton Park: Routledge.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- McGarry, John, 2004. *The Northern Ireland Conflict: Consociational Engagements*. Oxford: Oxford University Press.
- Moloney, Ed, 2002. *A Secret History of the IRA*. London: Penguin Books LTD.
- Ramsbotham, Oliver, 2005. *Contemporary Conflict Resolution*.
- Wallensteen, Peter, 2005. *Understanding Conflict Resolution: War Peace and the Global System*. London: SAGE Publications LTD.

Artikel:

- MacGinty, Roger, 1997. "American Influences on the Northern Ireland Peace Process", *Journal of Conflict Studies* nr 43, s. 31-50.

Hemsidor för historisk överblick:

Internet 1:

<http://www.cnn.com/SPECIALS/2000/n.ireland/overview.html>. 21 april 2006.

Internet 2:

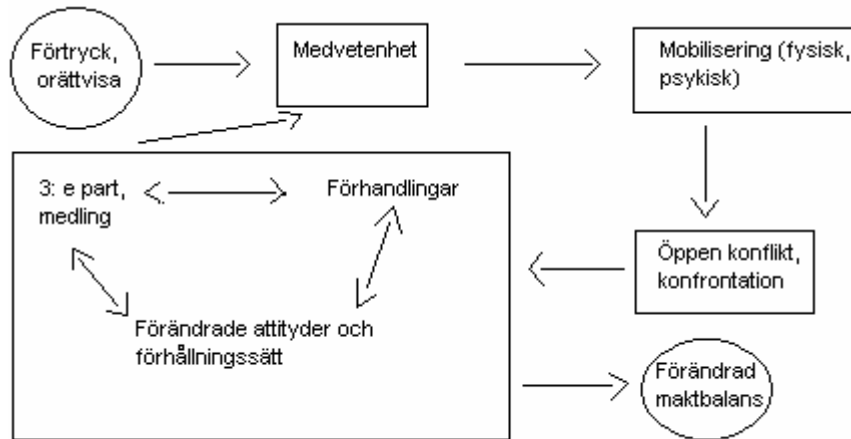
<http://www.globalexchange.org/countries/europe/ireland/historytimeline.html>. 21 april 2006.

Internet 3:

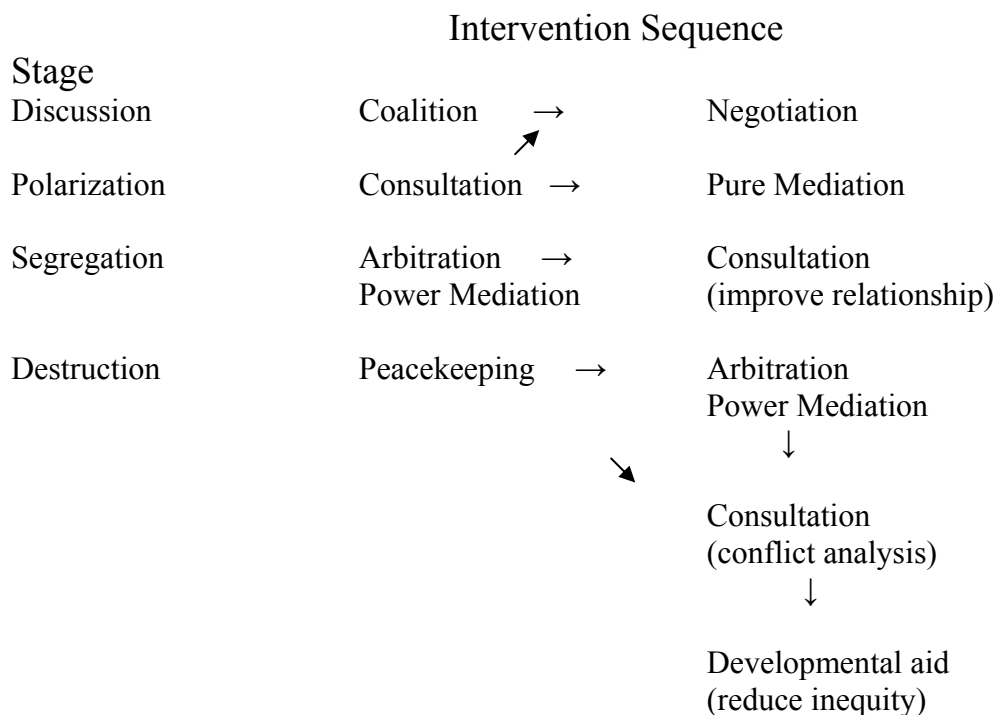
<http://publications.uu.se/theses/spikblad.xsql?dbid=4698>. 21 april 2006.

Appendix

Modell 3.1 Asymmetrisk konflikt

Modell 3.2 The Contingency Model

Källor: modell 3.1 (Ramsbotham *et al.* 2005 s. 24)
modell 3.2 (Bercovitch *et al.* 1996, s. 245)